

פנינים מתורת רבינו הגאון
רבי רב הבהו
קרק שליט"א
עידה"ק טבריה ת"י

פני
הפרשה

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה

מקשה המדרש (שמו"ר א ד) בלשונו של הפסוק, דלשון 'הבאים' הוא לשון הווה שבאים עכשו, ולכאורה היה מתאים יותר לכתוב לשון עבר 'שבאו מצרימה', דהרי כבר ירדו שנים קודם לכן?

ונראה לבאר ולתרץ דהנה בגמ' (ב"ב ה.) מבואר דככל שאדם גר יותר זמן בעיר, כך נחשב יותר מבני העיר, ובגמ' שם מפורטים השלבים, שלושים יום, ג' חודשים, ששה חודשים, ואחרי שגר שנה הרי הוא כבר כתושב לכל דבר.

וכבר ידועים דברי המדרש (שהש"ר ד כד) דבזכות ג' דברים נגאלו מצרים שלא שינו שמם ולשונם ומלבושם, ומעובדה זו שלא שינו שמם ולשונם, לומדים אנו שבני ישראל החזיקו עצמם נגד הטבע, להיות כאנשי המקום אנשי מצרים, שהרי גרו שם הרבה יותר משנה, ובכל זאת לא החזיקו עצמם בדרכי המצריים.

ואיך הצליחו באמת לא ליהפך לחלק מאנשי המקום?

זהו רק באופן הזה, שהרגישו עצמם בכל רגע שהם רק 'הבאים מצרימה', כאילו ממש עכשו באו, וכל אותם השנים לא הרגישו בעצמם שהם כבר תושבים שם, וזהו הביאור בלשון הכתוב 'הבאים מצרימה' בלשון הווה, ולא 'אשר באו מצרימה', אין להם שייכות ללבושם ולשונם של אנשי המקום, אלא כל הזמן מחזיקים את עצמם שהם מגיעים עכשיו.

כל הַבֵּן הַיְּלֹדֵה הַיֶּאֱרָה תִּשְׁלִיכֶהוּ

ברש"י (שמות א' י') נתבאר דסיבת הגזירה להשליך כל הַבֵּן הַיְּלֹדֵה ליאור דווקא ולא להרגם במיתה אחרת, כיוון שנשבע הקב"ה שלא יביא יותר מבול לעולם, ע"כ בטח לבו שע"י מים לא יענש, ולכאורה קשה הרי חזינו (יחזקאל כ"ט ג') דפרעה עשה המים אלוהיו, וכי עד כדי כך שוטה היה דמחד גיסא מאמין בד' ויודע

שהקב"ה יכול להענישו במים ורק משום שנשבע לא יענישו במים, ומאידך גיסא עושה אותם מים לאלהות.

ונראה לבאר, עפ"י הרמב"ם דשורש קלקול ע"ז ואפיקורסות הוא שכביכול מסר הקב"ה הנהגת עולמו למשרתים עפ"ל, וזו היתה טענת פרעה דנשבע שלא יביא יותר מבול לעולם היינו שמוסר כח הנהגת העולם למים עפ"ל, וע"כ עשאו לאלהות, דהא כביכול הקב"ה העביר להם כח הנהגת הבריא.

ועפ"י אפשר ליישב גם השאלה הידועה שאכן אי נימא שהקב"ה נשבע שלא יביא יותר מבול לעולם, אז אכן מבול לא יביא אבל יכול להענישו בכל עונשים אחרים ע"י מים.

אלא עפ"י אלו נתבאר היטב דפרעה האמין שע"י שבועתו של הקב"ה עבר הכח למים עצמם, ובאמת הקב"ה כבר לא יכול יותר להענישו במים עפ"ל.

וכן מצינו שכל עניינה של שירת הים נתקנה ונאמרה רק אחרי שפרעה נענש על המים ונעקרה אלהותו ושם עבודה זרה מהמים, שכביכול אינו יכול ליענש על ידי מים, וע"כ הענישו הקב"ה דווקא ע"י מים.

ובזה אפשר לפרש מאי דמצינו חידוש דין בקרבן פסח שלא נמצא בקרבנות אחרים, דבעינן צלי אש דווקא ולא מבושל במים, אלא דכיוון שבזמן הקרבת פסח מצרים עוד לא נעקרה עבודה זרה זו מן העולם דעוד היה קודם שפרעה קיבל את עונשו ממי ים סוף, וע"כ בפסח מצרים שעליו נאמר (שמות י"ב כ"א) "משכו וקחו" ודרשו ע"ז חז"ל (במד"ר שם) משכו ידיכם מעבודה זרה, נצטוו צווי מיוחד לצלותו באש ולא לבשלו במים.

(ועוד יש להוסיף בדרך רמז דהלא בקרבן פסח נתחייבו בו כלל ישראל בשווה, ונמנים על הפסח ג"כ בשווה ללא מעמדות או ממון וכדו', וע"כ נצרכים בו לשיפוד של רימון, לרמז שאפי' ריקנים שבו מלאים מצוות כרימון,

שפה
לנאמנים

פניני משא ומתן עם רבינו

בדין גרמא במלאכות שבת

בגמ' שבת (קכ.) מבואר דיותר לכבות האש בשבת ע"י גרמא, דהיינו כשרוצה להקיף את האש מכל צידה בדליי מים, וכשיגיע האש למים יכבה מאליו, ובפוסקים אורח חיים (סימן של"ד) נחלקו מה הדין למעשה, האם יש איסור מדרבנן, ועוד, יעויין שם.

ולכאורה דין זה צריך עיון גדול דבתוס' ב"ק דף נו. מבואר, דבמקרה שאחד תפס

המשך בעמוד הבא

ועוד דהלא עץ רימון אינו פולט מים שנמשלו לתורה ומצוות, כך גם ריקנים שבה מלאים מצוות כרימון זה ואינם פולטים אותם).

וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֶבְרָחָם נֹדַע הַדָּבָר

ברש"י כאן מביא "מדרשו דנודע לו הדבר ביאורו שנודע לו עכשו מה שנתקשה כל הימים, למה בני ישראל משועבדים בעבודת פרך? וכשראה שיש בעלי לשון הרע בתוכם, אמר שראויין הם לכך". ע"כ.

ולכאורה צריך עיון דבפשטות משמע שהפסוק שמדבר על 'וירא משה' קשור להמשך הפסוק של 'אכן נודע הדבר', שפחד מגילוי ההריגה של האיש מצרי. ולפי פירוש זה מה הקשר בין הפחד של משה מפרעה, למה שהבין שהסיבה שבני

ישראל משועבדים בעבודת פרך? אלא נראה לבאר כך. דהנה כל הזמן נתגדל משה בבית פרעה, וזהו לכאורה בעצמו נס גלוי שפרעה יגדל אצלו ילד מעם היהודי כשהוא בעצמו רודפם, ומשה הבין שהנס הזה קורה משום שהוא הולך להיות השליח של הקב"ה להושיע את ישראל ממצרים, וידוע שמהרסיך ומחריבך ממך יצאו (ישעיהו מ"ט, יז) ולכן הבין משה למה הנס מתקיים, שמושיע ישראל גודל בתוך בית פרעה.

אבל כעת שמשה ראה והבין שבדין משועבדים הם, א"כ חלילה אין כבר צורך לגאלם, ואין כבר כל הצורך בנס שפרעה יגדל אותו, מזה 'וירא משה' שפחד מה ענין הנס, ואולי אין כאן נס כדי שיושיע את ישראל, וינקום בו פרעה.

תורה על רגל אחת

מעשה ואירע ונעלם ממגירתו של רבינו סכום גדול של כסף המיועד לצדקה, ונגרם צער רב ועגמ"נ מרובה לרבינו, ואמר ע"ז רבינו לסובביו שהרי קיי"ל לפום צערא אגרא, ובכזה מצב של עגמ"נ לפי זה צריך להיות השכר, ועל כן בקשתו היא כלפי שמיא שיזכה ללמוד את כל התורה על רגל אחת.

לבוא ולספר אף על ישועות

שאל אחד בתמימות את רבינו אם לא מפריע לו בלימודו מה שמטפחים על כתפיו ומעסים את רגליו כביכול ע"ד רפואה, נענה רבינו ואמר: הרבה יותר מפריע לי מה שאנשים באים לכאן ומספרים את צרותיהם, כאילו כאן הוא מחסן של צרות, ואילו כשזוכים בס"ד לישועה אזי אינם זוכרים לבוא ולספר ישועתם זה הרבה יותר מפריע וכואב לי.

תיקון חצות

(א)	מנהגו של רבינו לומר תיקון חצות בכל לילה, ¹ אחר חצות. ²
(ב)	בעת אמירת התיקון חולץ מנעליו, ויושב על גבי הקרקע. ³
(ג)	פעמים רבות יושב בעת אמירת ה'תיקון' על מדרגות ההיכל (ארון הקודש). ⁴

דעת
החמה ומוסר

- בשו"ע סימן א' סעיפים ב' וג' מבואר ש'צריך כל אחד להיות מיצר ודואג על חורבן ביהמ"ק, ויתפלל עליו בקומו' יעויין שם, וע"פ הזהר מבואר שהוא חובה, ומימי האריז"ל נהגו רבים לומר סדר תיקון חצות.
- לענין זמן חצות נחלקו בזה גדולי הפוסקים, ורבינו נוהג כהכרעת המשנ"ב (ס"ק ט) שהוא חצות הלילה ממש, שהוא י"ב שעות שוות מחצות היום.
- אין מקור ברור למנהגים אלו, אבל משמע שכן נהגו כבר בימי האריז"ל,
- רבינו יושב בלא הפסק בינו לקרקע, ובברכי יוסף מבואר שע"פ קבלה לא ישבו ללא הפסק משהו, אבל בקרקע מרוצפת לא הקפידו על זה. ולגבי מדרגות, היות ודורכים עליהם נחשבים כקרקע לכל דבר.

שפה לנאמנים - המשך

את חבירו ומשכו למקום שסוף חמה לבוא, או סוף ארי לבוא, וקשרו לעץ ומזה מת, חייב מיתה, ואין זה נקרא רק גורם למיתה, אלא רוצח ממש, מפני שודאי יבוא החמה, וא"כ הוי כהורגו בידיים, וזהו דין מצמצם יעויין שם.

ואם כן לפי"ז קשה, דאפילו אם נאמר דמעשה גרמא בשבת מותר, הרי כאן נתבאר דבאופן של מצמצם אינו נקרא גרמא, רק מעשה ממש, א"כ גם במקיף האש בדליי מים, שבודאי האש תגיע לשם, הוי מכבה ממש ולא גרמא?

ובתחילה רצה רבינו לחלק בכמה אופנים, ולבסוף ביאר החילוק כך: דיש חילוק בין הסוגיא בב"ב לסוגיא דשבת, דבהורג ע"י הארי או החמה המזיק קיים דהרי החמה הולכת כל הזמן והורגת מה שנמצא בדרכה, וכן הארי הורג כל אדם הנמצא בדרכו, רק שכל אדם בורח,

ולכן באופן שהוא הביאו למקום שיבוא הארי, או שקשר אותו במקום שסוף חמה לבוא, הרי שהוא התחבר למזיק ששמו 'ארי' או 'חמה', ופשוט שנקרא מזיק כהכניסו לגוב אריות.

משא"כ באש שהוא הולך ומזיק, והוא רוצה לכבות את האש, הרי לנו היפך מעשה המזיק, ואינו מתחבר לאש שדרכו לשרוף, רק להיפך מכבהו, ובזה הוא עושה רק גרמא, כי עכשו אין האש כאן.

ושאלו לרבינו על פי חילוק זה מדברי הרמ"א בהלכות יו"ט (סימן תקי"ד) שמותר להוציא נר דלוק למקום שהרוח ינשב אחר כך, דהוי רק גרמא, ולכאורה הרוח דרכו לכבות, ומתחבר למעשה הרוח, וא"כ הוי מצמצם ולא גרמא?

אלא הביא רבינו דברי התוס' בסופם שם (ב"ק נו). דבארס נחש אין דין מצמצם, מפני שהארס עדיין אינו בעולם, וא"כ גם כאן הרוח עדיין איננה בעולם, וא"א לומר שמתחבר לרוח שאינו בעולם כלל.

הדפסת העלון לע"נ רבני טבריא:

רבה הראשי של טבריא, הצדיק החכם רבי חיים בן רבי יצחק סמאג'א זצ"ל
רבה הראשי של טבריא, הצדיק החכם רבי יעקב חי בן רבי ברוך זוריהן זצ"ל
מייסד ת"ת ביבאס, הצדיק החכם רבי רפאל ביבאס זצ"ל

